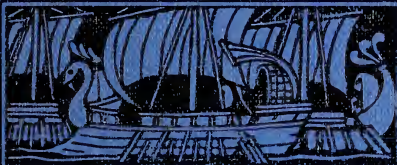

ELEMENTARY CLASSICS

TERENCE

Scenes from the

ANDRIA

E. CORNISH M.A.

CURRICULUM

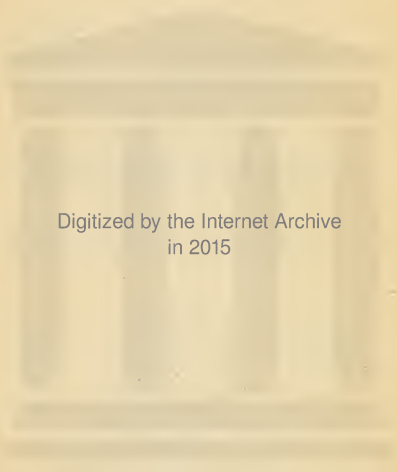
PA
6755
A6
1883

CURR HIST

Authorized 1924

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS
ALBERTAE NSIS

Digitized by the Internet Archive
in 2015

SCENES FROM THE
ANDRIA OF TERENCE.

MACMILLAN AND CO., LIMITED
LONDON • BOMBAY • CALCUTTA
MELBOURNE

THE MACMILLAN COMPANY
NEW YORK • BOSTON • CHICAGO
DALLAS • SAN FRANCISCO

THE MACMILLAN CO. OF CANADA, LTD.
TORONTO

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

Elementary Classics

Scenes from the
Andria of Terence

Edited for the use of Schools by

F. Warre Cornish, M.A.

Late Fellow of King's College, Cambridge
Vice-Provost of Eton College

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST MARTIN'S STREET, LONDON

1913

First Edition 1883.
Reprinted 1905, 1913.

STORY OF THE PLAY.

CHREMES an Athenian had two daughters, Pasibula and Philumena. Pasibula 682—690 when a child was shipwrecked in a voyage to Andros with her uncle Phania, brother of Chremes, and was lost sight of by her relations. Phania died soon after at Andros. Pasibula was adopted by a native of the island, who changed her name to Glycerium, and brought her up with his daughter Chrysis. On his death Chrysis and Glycerium came to live at Athens. Pamphilus the son of Simo fell in love with Glycerium and after the death of her supposed sister Chrysis married her secretly. Meanwhile Simo, his father, has entered into a contract of marriage between Pamphilus and Philumena the daughter of Chremes, who is (though neither of them knows it) the younger sister of Glycerium (Pasibula).

Chremes hears of the attachment of Pamphilus to Glycerium 105, and breaks off the match between him and Philumena. Simo however tells Pamphilus that he is to be married to Philumena that very day 211; hoping to get his consent either willingly or by parental authority, and so to prevail upon Chremes to withdraw his refusal. Pamphilus, thus divided between conjugal

and filial affection, meeting with Glycerium's servant Mysis 195 renews to her his promises of fidelity to her mistress. Pamphilus now meets Davus 254, who tells him of Chremes' refusal, but advises him 290 to give the consent which his father demands, trusting to the obstinacy of Chremes and the chance of something turning up. Pamphilus follows the advice of Davus, and 316 promises Simo that he will comply with his wishes. Simo overhears Mysis and Glycerium's nurse talking of the birth of the child and Pamphilus' renewal of his promise 321; but thinks that it is a trick got up by Davus to prevent the marriage, and that the child has been brought in by the nurse 332. Davus allows him to believe it. Simo, by representing that Pamphilus and Glycerium had quarrelled, induces Chremes to consent to the marriage 416. Davus learns this from Simo 434, and is attacked by Pamphilus as having ruined him 449. Glycerium too is in despair, and Pamphilus again 490 vows that he will never leave her.

Davus, to bring the matter to a point, lays the child at Simo's door 508. Chremes finds it there 531, and overhears a conversation between Davus and Mysis 536—572, which makes him believe that Pamphilus' agreement to marry his daughter was a sham. He goes off to Simo and again refuses to complete the match 586.

Simo meets Davus coming out of Glycerium's house, and orders him to be put into irons 627.

Meanwhile Crito, a relative of Chrysis, comes to Athens to look after the property of Chrysis, which has fallen to him as next of kin. Pamphilus introduces him to the two old men 664; to whom he tells the story of the shipwreck, and how Glycerium is really Pasibula, the daughter of Chremes. All is thus cleared up, Davus is let out of prison; and the young people are made happy.

The scene of the play is at Athens. The action goes on in the open street between the houses occupied respectively by Simo and Glycerium.

In the original play there is an underplot, in which Charinus, a friend of Pamphilus, is in love with and marries Philumena, Chremes' other daughter, promised to Pamphilus, who does not wish to marry her.

DRAMATIS PERSONAE.

SIMO, father to Pamphilus.

SOSIA, freedman to Simo.

DAVUS, slave to Simo, confidant of Pamphilus.

MYSIS, slave to Glycerium.

PAMPHILUS, son to Simo, secretly married to Glycerium.

LESBIA, a hired nurse.

CHREMES, an old man, friend to Simo.

CRITO, a stranger from Andros.

DROMO, slave to Simo.

GLYCERIUM (or PASIBULA), the wife of Pamphilus, recognised in the course of the play to be the daughter of Chremes, and her sister PHILUMENA, do not appear on the stage.

The stage represents a street in Athens. On the right is Simo's house, on the left Glycerium's. The door facing the audience is that of Chremes' house. An altar stands before each door. The street to the right is supposed to lead to Peiraeus, that to the left to the Agora.

The action of the play passes entirely in the street in front of the three houses.

SCENES FROM THE
ANDRIA OF TERENCE.

SCENE I.

Enter from the left SIMO followed by two slaves laden with provisions from the market and accompanied by SOSIA the freedman, his cook, who carries a ladle to shew his trade.

SI. [*Speaking to the servants.*] Vos istaec intro auferte: abite.—Sosia,

adesdum: paucis te volo. So. Dictum puta: nempe ut curentur recte haec. SI. Immo aliud.

So. Quid est quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?

SI. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro ;

5

sed iis, quas semper in te intellexi sitas, fide et taciturnitate. So. Exspecto quid velis.

SI. Ego postquam te eni, a parvulo ut semper tibi

apud me iusta et clemens fuerit servitus, scis. feci ex servo ut esses libertus mihi, propterea quod servibas liberaliter.

10

quod habui summum pretium, persolvi tibi.

So. In memoria habeo. Si. Haud muto factum.

So. Gaudeo,

si tibi quid feci aut facio quod placeat, Simo,
et id gratum fuisse advorsum te habeo gratiam. 15

Sed hoc mihi molestumst: nam istaec commemoratio
quasi exprobratiost immemori benefici.

quin tu uno verbo dic quid est quod me velis.

Si. Ita faciam. hoc primum in hac re praedico
tibi:

quas credis esse has, non sunt verae nuptiae. 20

So. Cur simulas igitur? Si. Rem omnem a principio
audies:

eo pacto et gnati vitam et consilium meum
cognosces, et quid facere in hac re te velim.

Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
liberius vivendi fuit potestas;—nam antea 25

qui scire posses, aut ingenium noscere,
dum aetas, metus, magister prohibebant? So. Ita
est.—

Si. Quod plerique omnes faciunt adulescentuli,
ut animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos: 30
horum ille nihil egregie praeter cetera

studebat; et tamen omnia haec mediocriter.

gaudebam. So. Non iniuria: nam id arbitror
apprime in vita esse utile, ut ne quid nimis.

Si. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati: 35
cum quibus erat cumque una, iis sese dedere:

eorum obsequi studiis: advorsus nemini:

numquam praeponens se illis: ita facillume
sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore 40
obsequium amicos, veritas odium parit.

SI. Interea mulier quaedam abhinc triennium
ex Andro commigravit huc viciniam,

inopia et cognatorum negligentia
coacta, egregia forma atque aetate integra. 45

So. [*Aside.*] Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.

SI. Primum haec pudice vitam, parce ac duriter
agebat, lana ac tela victum quaeritans.

Sed postquam amans accessit,
unus et item alter: forte, ita ut fit, filium 50

perduxere illuc, secum ut una esset, meum.

Egomet continuo mecum: Certe captus est;
habet! observabam mane illorum servulos;

quaerebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
quicquam attinere. enimvero spectatum satis 55

putabam, et magnum exemplum continentiae:

quum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
bona dicere, et laudare fortunas meas

qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.

Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes 60
ultro ad me venit, unicam gnatam suam

cum dote summa filio uxorem ut daret.

placuit: despondi: hic nuptiis dictust dies.

So. Quid obstat, cur non verae fiant? SI. Audies.

Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt, 65
Chrysis vicina haec moritur. So. O factum bene!

beasti: hei, metui a Chryside. SI. Ibi tum filius cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens:

curabat una funus: tristis interim;
nonnumquam collacrumabat. placuit tum id mihi. 70
sic cogitabam: Hic parvae consuetudinis
causa huius mortem tam fert familiariter:
quid si ipse amasset? quid hic mihi faciet patri?
haec ego putabam esse omnia humani ingeni
mansuetique animi officia. Quid multis moror? 75
egomet quoque eius causa in funus prodeo,
nihil suspicans etiam mali. So. Hem, quid id est?
SI. Scies.

ecfertur. imus. interea inter mulieres,
quae ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam,
forma... So. bona fortasse. SI. et voltu, Sosia, 80
adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra.
quae quum mihi lamentari praeter ceteras
visa est, et quia erat forma praeter ceteras
honestata et liberali, accedo ad pedisequas:
quae sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis. 85
percussit ilico animum. atat, hoc illud est,
hinc illae lacrumae, haec illast misericordia.
So. Quam timeo, quorsum evadas. SI. Funus interim
procedit. sequimur: ad sepulcrum venimus:
in ignem impositast: fletur. Interea haec soror, 90
quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
satis cum periculo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
bene dissimulatum amorem et celatum indicat:

accurrit: mediam mulierem complectitur:

Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?

95

tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret, reiecit se in eum flens quam familiariter.

So. Quid ais? Si. Redeo inde iratus atque aegre ferens.

nec satis ad obiurgandum causae. diceret:

‘quid feci? quid commerui aut peccavi, pater? 100

quae sese in ignem inicere voluit, prohibui:

servavi.’ honesta oratio est. So. Recte putas:

nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit;

quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?

Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans, 105

indignum facinus comperisse; Pamphilum

pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo

negare factum. ille instat factum. denique

ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam

neget daturum. So. Non tu ibi gnatum...? Si. Ne

haec quidem

110

satis vemens causa ad obiurgandum. So. Qui, cedo?

Si. ‘Tute ipse his rebus finem praescripsti, pater.

prope adest, quum alieno more vivendumst mihi:

sine nunc meo me vivere interea modo.’

So. Qui igitur relictus est obiurgandi locus? 115

Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,

ea primum ab illo animadvortenda iniuriast.

et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

vera obiurgandi causa sit, si deneget:
 simul sceleratus Davus si quid consili 120
 habet, ut consumat nunc, quum nihil obsint doli:
 quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia
 facturum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
 quam ut obsequatur gnato. So. Quapropter? SI.

Rogas?

mala mens, malus animus. quem quidem ego si
 sensero,— 125

sed quid opust verbis? Sin eveniat, quod volo,
 in Pamphilo ut nihil sit morae, restat Chremes,
 qui mi exorandus est: et spero confore.

Nunc tuumst officium, has bene ut adsimules nuptias,
 perterrefacias Davum, observes filium, 130
 quid agat, quid cum illo consili captet. So. Sat est:
 curabo: eamus nunciam intro. SI. I prae, sequar.

[*Exeunt.*]

SCENE II.

Enter SIMO.

SI. Non dubiumst, quin uxorem nolit filius:
 ita Davom modo timere sensi, ubi nuptias
 futuras esse audivit. Sed ipse exit foras. 135

Enter DAVUS speaking to himself, not observing SIMO.

DA. Mirabar, hoc si sic abiret, et eri semper lenitas
 verebar quorsum evaderet:

qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo, numquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id aegre tulit.

SI. [*Aside.*] At nunc faciet; neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

DA. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,

140

sperantes, iam amoto metu, interea oscitantes opprimi, ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias. astute! SI. [*Aside.*] Carnufex quae loquitur? DA.

[*Aside.*] Erus est, neque provideram.

SI. Dave. DA. Hem, quid est? SI. Ehodum ad me! DA. Quid hic volt? SI. Quid ais? DA. Qua de re? SI. Rogas?

meum gnatum rumor est amare. DA. Id populus curat scilicet.

145

SI. Hocine agis, an non? DA. Ego vero istuc.

SI. Sed nunc ea me exquirere iniqui patris est: nam quod antehac fecit nihil ad me attinet.

dum tempus ad eam rem tulit, sini, animum ut expleret suum:

nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat. dehinc postulo, sive aequumst, te oro, Dave, ut redeat iam in viam.

150

hoc quid sit? omnes, qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

DA. Ita aiunt. SI. Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

ipsum animum aegrotum ad deteriore[m] partem plerumque applicat.

DA. Non hercle intellego. SI. Non? hem! DA. Non: Davus sum, non Oedipus.

SI. Nempe ergo aperte vis, quae iestant, me loqui.

DA. Sane quidem.

155

SI. Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus, aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus; verberibus caesum te, Dave, in pistrinum dedam usque ad necem,

ea lege atque omine ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.

160

Quid, hoc intellexistine? an nondum etiam ne hoc quidem? DA. Immo callide;

ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circum itione usus es.

SI. Ubivis facilius passus sim quam in hac re me deludier.

DA. Bona verba, quaeso. SI. Irrides: nihil me fallis. edico tibi,

ne temere facias. neque tu haud dices tibi non praedictum. Cave.

[Exit SIMO. 165

DA. Enimvero, Dave, nihil loci est segnitiae neque socordiae,

quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis: quae si non astu providentur, me aut erum pessum dabunt.

Nec quid agam certumst: Pamphilumne adiutem, an auscultem seni.

si illum relinquo, eius vitae timeo: sin opitutor,
huius minas; 170

cui verba dare difficilest. primum iam de amore
hoc comperit:

me infensus servat, ne quam faciam in nuptiis
fallaciam.

si senserit, aut si quam lubitum fuerit causam
ceperit:

quo iure quaque iniuria praecipitem in pistrinum
dabit.

ad haec mala hoc mi accedit etiam: haec Andria, 175
sive ista uxor sive amicast, gravida e Pamphilo est.
audireque eorum est operae pretium audaciam:

nam inceptiost amentium, haud amantium:

quicquid peperisset, decreverunt tollere:

et fingunt quandam inter se nunc fallaciam, 180

civem Atticam esse hanc. 'Fuit olim hinc quidam
senex,

mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
is obiit mortem. ibi tum hanc eiectam Chrysidis
patrem recepisse orbam, parvam.'—Fabulae.

mihi quidem non fit verisimile; atque ipsis com-
mentum placet. 185

Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad
forum, ut

conveniam Pamphilum, ne de hac re pater impru-
dentem opprimat.

[Exit DAVUS.]

Enter MYSIS.

[MYSIS, *speaking through the door to a servant in the house.*]

Audivi, Archilis, iamdudum: Lesbiam adduci iubes.
sane pol illa temulenta est mulier et temeraria,
nec satis digna, cui committas primo partu mu-
lierem ; 190

tamen eam adducam. [*To the audience.*] Importu-
nitatem spectate aniculae.

quia compotrix ejus est.—Di, date facultatem obsecro
huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi
locum.

Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor
quid siet.

opperiar, ut sciam numquidnam haec turba tristitiae
adferat. 195

Enter PAMPHILUS *in great agitation; not seeing*
MYSIS.

PA. Hocinest humanum factum aut inceptum?
hocinest officium patris?

MY. [*Aside.*] Quid illud est? PA. Pro deum fidem,
quid est, si haec non contumeliast?

uxorem decrerat dare sese mi hodie: nonne oportuit
praescisse me ante? nonne prius communicatum
oportuit?

MY. [*Aside.*] Miseram me, quod verbum audio? 200

PA. Quid? Chremes, qui denegarat se commissurum
mihi

gnatam suam uxorem, id mutavit, quia me immutatum videt?

itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat?

quod si fit, pereo funditus.

adeone hominem esse invenustum aut infelicem quemquam, ut ego sum?

205

pro deum atque hominum fidem!

nullone ego Chremetis pacto ad finitatem effugere potero? quot modis contemptus, spretus? facta, transacta omnia.

nam quid ego nunc dicam de patre? Ah, tantamne rem tam neglegenter agere? praeteriens modo

210

mi apud forum, 'uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie,' inquit, 'para: abi domum.' Id mihi visust dicere, 'abi cito, et suspende te.'

quod si ego rescissem id prius,—quid facerem, si quis me roget:

aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc quid primum exsequar?

tot me impediunt curae, quae meum animum divorce trahunt;

215

amor, misericordia huius, nuptiarum sollicitatio, tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc

quae meo cumque animo lubitumst facere. eine ego ut advorser? Hei mihi,

incertumst, quid agam. MY. [*Aside.*] Misera timeo,
'incertum' hoc quorsum accidat.

sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut de illa
me advorsum hunc loqui. 220

dum in dubio est animus, paulo momento huc vel
illuc impellitur.

PA. [*Hearing MYNIS' voice.*] Quis hic loquitur? Mysis,
salve. MY. O salve, Pamphile. PA. Quid agit?
MY. Rogas?

laborat e dolore; atque ex hoc misera sollicita est,
diem

quia olim in hunc sunt constitutae nuptiae. tum
autem hoc timet,

ne deseras se. PA. Hem, egone istuc conari
queam? 225

ego propter me illam decipi miseram sinam
quae mihi suum animum atque omnem vitam credidit,
quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim?
non faciam. MY. Haud verear, si in te sit solo
situm:

sed ut vim queas ferre. PA. Adeon me ignavum
putas, 230

adeon porro ingratum aut inhumanum aut ferum,
ut neque me consuetudo neque amor neque pudor
commoveat neque commoneat, ut servem fidem?

MY. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor
esses sui.

PA. Memor essem? O Mysis Mysis, etiam nunc
mihi 235

scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
de Glycerio. Iam ferme moriens me vocat:
accessi: vos semotae: nos soli: incipit:
'Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides:
nec clam te est, quam illi utraeque res nunc utiles 240
et ad pudicitiam et ad rem tutandam sient.
quod ego per hanc te dextram oro et genium tuum,
per tuam fidem, perque huius solitudinem
te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras.
si te in germani fratris dilexi loco, 245
sive haec te solum semper fecit maxumi,
seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
bona nostra haec tibi permitto, et tuae mando fide.'
Hanc mi in manum dat: mors continuo ipsam
occupat. 250
accepi: acceptam servabo. MY. Ita spero quidem.
PA. Sed cur tu abis ab illa? MY. Obstetricem
arcesso. PA. Propera. Atque audin?
Verbum unum cave de nuptiis; ne ad morbum hoc
etiam. MY. Teneo. [*Exeunt.*]

SCENE III.

*Enter DAVUS, crossing the stage hastily, and,
immediately after, PAMPHILUS.*

PA. Dave, ades, resiste. DA. [*Looking round.*] Quis
homo est, qui me—? O Pamphile, te ipsum quaero.

PA. Dave, perii. DA. Quin tu hoc audi. PA. Interii. DA. Quid timeas, scio. 255

PA. Nuptiae mi. DA. Etsi scio? PA. Hodie. DA. Obtundis, tametsi intellego?

id paves, ne ducas illam.

PA. Istuc ipsum. DA. Atque istuc ipsum nil pericli est: me vide.

PA. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. DA. Hem,

libero; uxorem tibi non dat iam Chremes. PA. Qui scis? DA. Scies. 260

Tuus pater modo hic me prendit: ait tibi uxorem dare sese

hodie; item alia multa, quae nunc non est narrandi locus.

continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi haec.

ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.

circumspicio. nusquam. 265

mihi molestum. quid agam cogito.

redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspitio: hem, paululum obsoni: ipsus tristis: de improvise nuptiae: non cohaerent. PA. Quorsumnam istuc? DA. Ego me continuo ad Chremen.

quum illo advenio, solitudo ante ostium: iam id gaudeo. 270

PA. Recte dicis: perge. DA. Maneo: interea introire neminem

video, exire neminem: matronam nullam in aedibus,
nil ornati, nil tumulti: accessi: intro aspexi. PA.

Scio.

magnum signum.* DA. Num videntur convenire
haec nuptiis?

PA. Non opinor, Dave. DA. 'Opinor' narras? non
recte accipis. 275

certa res est. etiam puerum inde abiens conveni
Chremi.

holera et pisciculos minutos ferre obolo in cenam
seni.

PA. Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? DA.
Ego dicam tibi.

si id suscenseat nunc, quia non dat tibi uxorem
Chremes,

prius quam tuum ut sese habeat animum ad nuptias
perspexerit, 280

ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria:
sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
tum illae turbae fient. PA. Quidvis patiar. DA.

Pater est, Pamphile.

difficilest. tum haec solast mulier. dictum ac
factum invenerit

aliquam causam, quamobrem eiciat oppido. PA.

Eiciat? DA. Cito. 285

PA. Cedo igitur quid faciam, Dave? DA. Dic te
ducturum. PA. Hem. DA. Quid est?

PA. Egon dicam? DA. Cur non? PA. Numquam
faciam. DA. Ne nega.

PA. Suadere noli. DA. Ex ea re quid fiat, vide.

PA. Ut ab illa excludar, huc concludar. DA. Non itast.

nempe hoc sic esse opinor: dicturum patrem, 290
'ducas volo hodie uxorem:' tu, 'ducam,' inquires.

cedo quid iurgabit tecum? hic reddes omnia
quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
sine omni periculo: nam hoc haud dubiumst, quin

Chremes

tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris 295
haec quae facis, ne is mutet suam sententiam.

patri dic velle: ut, quum velit, tibi iure irasci non
queat.

nam si te aequo animo ferre accipiet, negligentem
feceris:

aliam otiosus quaeret: interea aliquid acciderit boni.

PA. Itan credis? DA. Haud dubium id quidemst.

PA. Vide quo me inducas. DA. Quin taces? 300

PA. Dicam. puerum autem ne resciscat mi esse ex
illa, cautio est:

nam pollicitus sum suscepturum. DA. O facinus
audax! PA. Hanc fidem

sibi me obsecravit, qui se sciret non deserturum, ut
darem.

DA. Curabitur. Sed pater adest. cave te esse
tristem sentiat.

Enter SIMO. DAVUS and PAMPHILUS stand aside.

SI. Reviso quid agant, aut quid captent consili. 305

DA. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
venit meditatus alicunde ex solo loco :

orationem sperat invenisse se,

qui differat te : proin tu fac apud te ut sies.

PA. Modo ut possim, Dave. DA. Crede inquam hoc
mihi, Pamphile, 310

numquam hodie tecum commutaturum patrem
unum esse verbum, si te dices ducere.

SI. [*Aside, perceiving DAVUS and PAMPHILUS.*] Utrum-
que adesse video. DA. [*Aside to PAMPHILUS.*] Hem,
serva. SI. [*Aloud.*] Pamphile!

DA. [*Aside to PAMPHILUS.*] Quasi de improvise
respice ad eum. PA. [*Aloud.*] Ehem, pater.

DA. [*Aside.*] Probe. SI. Hodie uxorem ducas, ut dixi,
volo. 315

PA. Neque istic, neque alibi tibi erit usquam in me
mora. [*SIMO looks bewildered.*]

DA. [*Aside.*] Obmutuit. SI. [*Recovering himself.*]
Facis ut te decet,

quum istuc quod postulo impetro cum gratia.

i nunc iam intro ; ne in mora quum opus sit sies.

PA. Eo. [*Exit PAMPHILUS.*]

*Enter MYSIS and LESBIA, crossing to GLYCERIUM'S
house.*

MY. Ita pol quidem res est, ut dixti, Lesbia : 320
fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

SI. [*Aside.*] Ab Andriast ancilla haec. DA. Quid
narras ? SI. Itast.

MY. Sed hic Pamphilus... SI. [*Aside.*] Quid dicit?

MY. firmavit fidem. SI. [*Aside.*] Hem.

DA. [*Aside.*] Utinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit.

MY. Nam quod peperisset, iussit tolli. SI. [*Aside.*] O Iuppiter!

325

quid ego audio? actumst, siquidem haec vera praedicat.

LE. Bonum ingenium narras adolescentis. MY. Optimum.

Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. LE. Sequor.

[*Exeunt MYSIS and LESBIA into GLYCERIUM's house.*]

DA. [*Scratching his head.*] Quod remedium nunc huic malo inveniam? SI. [*Speaking to himself.*] Quid hoc?

adeone est demens? ex peregrina? iam scio; ah 330 vix tandem sensi stolidus. DA. Quid hic sensisse ait?

SI. Haec primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia: hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.

hicine me si imparatum in veris nuptiis

adortus esset, quos mihi ludos redderet?

335

nunc huius periculo fit; ego in portu navigo.

Re-enter LESBIA, speaking through the door to a servant within.

LE. Adhuc, Archilis, quae adsolent quaeque oportet signa esse ad salutem, omnia huic esse video.

quod iussi ei dari bibere et quantum imperavi
date: mox ego huc revertor.

340

[*Turning to the audience.*] Per ecaster scitus puer est
natus Pamphilo.

Deos quaeso, ut sit superstes, quandoquidem ipsest
ingenio bono;

quumque huic est veritus optumae adulescenti facere
iniuriam.

[*Exit.*]

SI. Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te
esse ortum? DA. Quidnam id est?

SI. Non imperabat coram, quid opus facto esset
puerperae:

345

sed postquam egressast, illis, quae sunt intus, clamat
de via.

O Dave, itan contemnor abs te? aut itane tandem
idoneus

tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
saltem accurate: ut metui videar certe, si resciverim.

DA. [*Aside.*] Certe hercle nunc hic se ipse fallit, haud
ego. SI. Edixin tibi,

350

interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid
retulit?

Credon tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo?

DA. [*Aside.*] Teneo, quid erret, et quid agam habeo.

SI. Quid taces?

DA. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint
haec sic fore.

SI. Mihin quisquam? DA. Eho an tute intellexti hoc
adsimulari? SI. Irrideor.

355

DA. Renuntiatumst: nam qui istaec tibi incidit suspitio?

SI. Qui? quia te noram. DA. Quasi tu dicas, factum id consilio meo.

SI. Certe enim scio. DA. Non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.

SI. Egon te? DA. Sed, si quid narrare occepi, continuo dari

tibi verba censes falso: itaque hercle nil iam muttire audeo. 360

SI. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic. DA. Intellexti.

sed nihilo setius mox deferent puerum huc ante ostium.

id ego iam nunc tibi renuntio, ere, futurum, ut sis sciens:

ne tu hoc posterius dicas Davi factum consilio aut dolis.

prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo. 365

SI. Unde id scis? DA. Audivi, et credo:

postquam videt

nuptias domi apparari, missast ancilla ilico obstetricem arcessitum ad eam, et puerum ut adferret simul.

Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiae.

scimus, quam misere hanc amarit. nunc sibi uxorem expetit. 370

Postremo id mihi da negoti: tu tamen idem has
nuptias

perge facere ita, ut facis: et id spero adiuturos deos.

SI. Immo abi intro: ibi me opperire, et quod parato
opus est para. [Exit DAVUS.

Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem:

atque hauscio an quae dixit sint vera omnia: 375

sed parvi pendo: illud mi multo maxumumst,

quod mihi pollicitust ipsus gnatus. Nunc Chremen

conveniam: orabo gnato uxorem: si impetro,

quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?

Nam gnatus quod pollicitust, haud dubiumst mihi, 380
si nolit, quin eum merito possim cogere.

Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam.

Enter CHREMES.

SI. Iubeo Chremetem. CH. O, te ipsum quaerebam.

SI. Et ego te. CH. Optato advenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie
nubere

meam filiam tuo gnato: id viso tune an illi
insaniant. 385

SI. Ausculta paucis: et quid ego te velim et tu quod
quaeris scies.

CH. Ausculto: loquere quid velis.

SI. Per te deos oro, et nostram amicitiam, Chremes,
quae incepta a parvis cum aetate accrevit simul,
perque unicam gnatam tuam et gnatum meum, 390

cuius tibi potestas summa servandi datur,
 ut me adiuves in hac re: atque ita uti nuptiae
 fuerant futurae, fiant. CH. Ah ne me obsecra:
 quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.
 alium esse censes nunc me, atque olim quum
 dabam?

395

si in remst utrique ut fiant, arcessi iube.
 sed si ex ea re plus malist quam commodi
 utrique, id oro te in commune ut consulas,
 quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
 SI. Immo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chremes: 400
 neque postulem abs te, ni ipsa res moneat. CH.
 Quid est?

SI. Irae sunt inter Glycerium et gnatum. CH. Audio.
 SI. Ita magnae, ut sperem posse avelli. CH. Fabulae.
 SI. Profecto sic est. CH. Sic hercle, ut dicam tibi:
 amantium irae amoris integratiost. 405
 SI. Hem, id te oro, ut ante eamus. dum tempus
 datur,

dumque eius lubido oclusast contumeliis,
 prius quam harum scelera et lacrumae confictae dolis
 redducunt animum aegrotum ad misericordiam,
 uxorem demus. spero consuetudine 410
 coniugio liberali devinctum, Chremes,
 dein facile ex illis sese emersurum malis.
 CH. Quid istic? Si ita istuc animum inducti
 esse utile,

nolo tibi ullum commodum in me claudier.

SI. Merito te semper maxumi feci, Chremes.

415

CH. Sed quid ais? SI. Quid? CH. Qui scis eos
nunc discordare inter se?

SI. Ipsus mihi Davus, qui intumust eorum consiliis,
dixit:

et is mihi suadet, nuptias quantum queam ut
maturem.

num censes faceret, filium nisi sciret eadem haec
velle?

tute adeo iam eius verba audies. [*Shouting.*] Heus,
evocate huc Davum.

420

Atque eccum: video ipsum foras exire.

Enter DAVUS.

DA. Ad te ibam. SI. Quidnam est?

DA. Cur uxor non arcessitur? iam advesperascit.

SI. Audin?

ego dudum non nil veritus sum, Dave, abs te, ne
faceres idem

quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderet: 425

propterea quod amat filius. DA. Egone istuc face-
rem? SI. Credidi:

idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

DA. Quid? SI. Scies:

nam propemodum habeo fidem. DA. Tandem cog-
nosti qui siem?

SI. Non fuerant nuptiae futurae. DA. Quid? non?

SI. Sed ea gratia

simulavi, vos ut pertemptarem. DA. Quid ais? SI.

Sic res est. DA. Vide!

430

numquam istuc quivi ego intellegere. vah, consilium callidum !

SI. Hoc audi. ut hinc te introire iussi, opportune hic fit mi obviam. DA. [*Aside.*] Hem,

numnam periimus? SI. Narro huic, quae tu dudum narrasti mihi.

DA. [*Aside.*] Quidnam audio? SI. Gnatam ut det oro, vixque id exoro. DA. [*Aside.*] Occidi. SI. Hem,

quid dixisti? DA. Optume inquam factum. SI. Nunc per hunc nullast mora. 435

CH. Domum modo ibo : ut apparetur dicam : atque huc renuntio.

SI. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has nuptias—

DA. Ego vero solus. SI. corrigere mihi gnatum porro enitere.

DA. Faciam hercle sedulo. SI. Potes nunc, dum animus irritatus est.

DA. Quiescas. SI. Age igitur, ubi nunc est ipse?

DA. Mirum ni domi est. 440

SI. Ibo ad eum atque eadem haec tibi quae dixi, dicam itidem illi. [*Exeunt SI. and CH.*] DA. Nullus sum.

quid causae est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

nil est preci loci relictum ; iam perturbavi omnia : erum fefelli : in nuptias conieci erilem filium ;

feci hodie ut fierent, insperante hoc atque invito Pamphilo. 445

hem astutias : quod si quiessem, nil evenisset mali.

Sed eccum video ipsum : occidi.
utinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me prae-
cipitem darem.

Enter PAMPHILUS

PA. Ubi illic est scelus qui me hodie...? DA. [*Aside.*]

Perii. PA. Atque hoc confiteor iure
mi obtigisse; quandoquidem tam iners, tam nulli
consili sum.

450

servon fortunas meas me commisisse futili!

Ego pretium ob stultitiam fero: sed inultum id
numquam auferet.

DA. Posthac incolumem sat scio fore me, si devito
hoc malum.

PA. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon
velle me, modo

qui sum pollicitus ducere? qua audacia id facere
audeam?

455

nec, quid me nunc faciam, scio. DA. [*Aside.*] Nec
me quidem, atque id ago sedulo.

dicam aliquid iam inventurum, ut huic malo aliquam
producam moram.

PA. [*Seeing DAVUS.*] Oh. DA. Visus sum. PA. Eho-
dum, bone vir, quid ais? viden' me consiliis tuis
miserum impeditum esse? DA. At iam expediam.

PA. Expedies? DA. Certe, Pamphile.

PA. Nempe ut modo. DA. Immo melius spero.

PA. Oh tibi ego ut credam, furcifer?

460

tu rem impeditam et perditam restituas? hem! quo
fretus sim,

qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.
At non dixi esse hoc futurum? DA. Dixti. PA.

Quid meritu's? DA. Crucem.

Sed sine paululum ad me redeam: iam aliquid
dispiciam. PA. Hei mihi,

quum non habeo spatium, ut de te sumam sup-
plicium, ut volo: 465

namque hoc tempus, praecavere mihi me, haud te
ulcisci, sinit.

DA. Deceptus sum, at non defetigatus. PA. [*Ironically.*]
Scio.

DA. Hac non successit, alia aggrediemur via.
nisi si id putas, quia primo processit parum,
non posse iam ad salutem converti hoc malum. 470

PA. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris,
ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DA. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
conari manibus, pedibus, noctesque et dies,
capitis periculum adire, dum prosim tibi: 475

tuumst, si quid praeter spem evenit, mi ignoscere.
Parum succedit, quod ago: at facio sedulo.

vel melius tute reperi, me missum face.

PA. Cupio: restitue, quem a me accepisti locum.

DA. Faciam. PA. At iam hoc opus est. DA. St!
mane: crepuit hinc a Glycerio ostium. 480

PA. Nihil ad te. DA. Quaero. PA. Hem, nuncin
demum? DA. At iam hoc tibi inventum dabo.

Enter MYsis.

MY. [*Speaking to GLYCERIUM within.*] Iam ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.

PA. Mysis. MY. Quis est? [*Seeing Pamphilus.*] Ehem Pamphile, optume mihi te offers. PA. Quid id est?

MY. Orare iussit, si se ames, era, iam ut ad se venias:

485

videre ait te cupere. PA. Vah, perii: hoc malum integrascit.

sicin me atque illam opera tua nunc miseros sollicitari?

nam idcirco arcessor, nuptias quod mi apparari sensit.

MY. Atque edepol

ea res est: propterea nunc misera in maerore est. PA. Mysis,

per omnes tibi adiuro deos, numquam eam me deserturum;

490

non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.

hanc mi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant

qui inter nos discidium volunt: hanc, nisi mors, mi adimet nemo.

MY. Resipisco. PA. Non Apollinis magis verum, atque hoc, responsum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

495

quo minus hae fierent nuptiae, volo. sed si id non poterit,

id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.

DA. Consilium quaero. PA. Fortis!

scio, quid conere. DA. Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PA. Iam hoc opus est. DA. Quin iam habeo. 500

PA. Quid facies? cedo. DA. Dies mi hic ut satis sit vereor

ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas:

proinde hinc te amolire: nam impedimento mi es.

PA. Ego hanc visam. [*Exit PA.*]

DA. Tu, Mysis, dum exeo, parumper opperire hic.

MY. Quapropter? DA. Ita facto opus est. MY. At matūra. DA. Iam inquam hic adero. 505

[*Exit DAVUS into GLYCERIUM'S house.*]

MY. Nihilne esse proprium cuiquam? Di, vostram fidem:

summum bonum esse erae putavi hunc Pamphilum, amicum, amatorem, virum, in quovis loco

paratum: verum ex eo nunc misera quem capit laborem? facile hic plus malist, quam illic boni. 510

Sed Davus exit. [*Re-enter DAVUS with the baby in his arms.*] Mi homo, quid istuc obsecrost?

quo portas puerum? DA. Mysis, nunc opus est tua mihi ad hanc rem exprompta malitia atque astutia.

MY. Quidnam incepturus? DA. Accipe a me hunc ocius,

atque ante nostram ianuam appone. MY. Obsecro, 515
humine? DA. Ex ara hinc sume verbenas tibi,
atque eas substerne. MY. Quamobrem id tute non
facis?

DA. Quia si forte opus sit ad erum iurato mihi,
non apposisse, ut liquido possim. MY. Intellego:
nova nunc religio unde istaec incessit, cedo? 520

DA. Move ocius te, ut quid agam porro intellegas.
Pro Iuppiter! MY. Quid est? DA. Sponsae pater
intervenit.

repudio, quod consilium primum intenderam.

MY. Nescio quid narres. DA. Ego quoque hinc ab
dextera

venire me adsimulabo: tu, ut subservias 525
orationi, utcumque opus sit, verbis vide.

[Retires to the back of the stage.]

MY. Ego quid agas nil intellego: sed si quid est
quod mea opera opus sit vobis, ut tu plus vides,
manebo, ne quod vostrum remorer commodum.

Enter CHREMES.

CH. Revortor, postquam quae opus fuere ad nuptias 530
gnatae paravi, ut iubeam arcessi. Sed quid hoc?
puer hercest: mulier, tune apposisti hunc? MY.

[Aside, looking about for DAVUS.] Ubi illic est?

CH. Non mihi respondes? MY. *[Still bewildered.]*

Nusquam est. vae miserae mihi,
reliquit me homo, atque abiit. DA. *[Coming forward.]*

Di vostram fidem,

quid turbae apud forum est! quid illi hominum
litigant!

535

tum annona carast. [*Aside.*] quid dicam aliud,
nescio. [*CHREMES retires to the back of the stage.*

MY. Cur tu obsecro hic me solam? DA. Hem!
quae haec est fabula?

Eho Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?

MY. Satin sanus, qui me id rogites? DA. Quem
igitur rogem,

qui hic neminem alium videam? CH. [*Aside.*] Miror,
unde sit.

540

DA. [*Angrily.*] Dictura es quod rogo? MY. Au.

DA. [*Aside.*] Concede ad dexteram.

MY. Deliras: non tute ipse? DA. [*Aside, threateningly.*]
Verbum si mihi

unum, praeterquam quod te rogo,—faxis cave.

MY. Male dicis? DA. Unde est? MY. A nobis.

DA. Hahahae!

Mirum vero, impudenter mulier si facit

545

ancilla? CH. [*Aside.*] Ab Andria est haec, quantum
intellego.

DA. Adeon videmur vobis esse idonei,
in quibus sic illudatis? CH. [*Aside.*] Veni in tempore.

DA. [*To MYSIS, who is going to take the child up.*]

Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua:

[*Aside.*] mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.

550

MY. Di te eradicent: ita me miseram territas.

DA. Tibi ego dico, annon? MY. Quid vis? DA. At
etiam rogas?

Cedo, cuium puerum hic apposisti? dic mihi.

MY. Tu nescis? DA. Mitte id, quod scio: dic, quod rogo.

MY. Vostri. DA. Cuius nostri? MY. Pamphili.

CH. [*Aside.*] Hem. DA. Quid? Pamphili? 555

MY. Ebo, annon est? CH. [*Aside.*] Recte ego semper fugi has nuptias.

DA. O facinus animadvortendum. MY. Quid clamitas?

DA. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

MY. O hominem audacem! DA. Verum. vidi Cantharam

suffarcinatam. MY. Dis pol habeo gratiam, 560
quum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.

DA. Ne illa illum haud novit, cuius causa haec incipit.

‘Chremes si appositum puerum ante aedes viderit, suam gnatham non dabit.’ tanto hercle magis dabit.

CH. [*Aside.*] Non hercle faciet. DA. Nunc adeo, ut tu sis sciens, 565

nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam provolvam: teque ibidem pervolvam in luto.

MY. Tu pol homo non es sobrius. DA. Fallacia alia aliam trudit. iam susurrari audio,

civem Atticam esse hanc. CH. [*Aside.*] Hem. DA. Coactus legibus 570

eam uxorem ducet. MY. Au, obsecro, an non civis est?

CH. [*Aside.*] Iocularium in malum insciens paene incidi.

DA. [*Starting.*] Quis hic loquitur? O Chremes, per tempus advenis.

Ausculat. CH. Audivi iam omnia. DA. Anne tu omnia?

CH. Audivi, inquam, a principio. DA. Audistine obsecro? hem 575

scelera! hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi. [*To* MYSIS.] Hic ille est: non te credas Davum ludere.

MY. [*Crying.*] Me miseram: [*To* CHREMES.] nil pol falsi dixi, mi senex.

CH. Novi omnem rem. Est Simo intus? DA. Est.

[*Exit* CHREMES. DAVUS puts his arm round MYSIS' waist.] MY. Ne me attigas,

sceleste! Si pol Glycerio non omnia haec... 580

DA. Eho inepta, nescis quid sit actum? MY. Qui sciam?

DA. Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri, ut sciret haec, quae voluimus. MY. Praediceres.

DA. Paulum interesse censes, ex animo omnia, ut fert natura, facias, an de industria? [*Exeunt.* 585

CRITO has come to Athens to look after the property of CHRYSIS, which has devolved on him by her death as next of kin. He meets MYSIS, who tells him that GLYCERIUM has not yet discovered her parents.

SCENE IV.

CHREMES, *who had gone to see SIMO and tell him that he would not give his daughter PHILUMENA to PAMPHILUS, now enters talking with SIMO.*

CH. Satis iam, satis, Simo, spectata erga te amicitia mea :

satis pericli coepi adire : orandi iam finem face.
dum studeo obsequi tibi, paene illusi vitam filiae.

SI. Immo enim nunc quum maxume abs te postulo
atque oro, Chremes,
ut beneficium verbis initum dudum nunc re comprobas.

590

CH. Vide quam iniquus sis prae studio : dum id
efficias quod cupis,
neque modum benignitatis, neque quid me ores,
cogitas :

nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.

SI. Quibus? CH. Ah rogitas? perpulisti me, ut
homini adulescentulo,

in alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria, 595
filiam ut darem in seditionem atque in incertas nuptias,
eius labore atque eius dolore gnato ut medicarer tuo.
impetrasti ; incepti, dum res tetulit. nunc non fert :
feras.

illam hinc civem esse aiunt : puer est natus : nos
missos face.

SI. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
600
 quibus id maxume utilest, illum esse quam deter-
 rimum.

nuptiarum gratia haec sunt facta atque incepta omnia.
 ubi ea causa quamobrem haec faciunt erit adempta
 his, desinent.

CH. Erras: cum Davo egomet vidi iurgantem an-
 cillam. SI. Scio.

CH. Vero vultu; quum ibi me adesse neuter tum
 praesenserat.
605

SI. Credo; et id facturas Davus dudum praedixit
 mihi.

Et nescio qui tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.

*Enter DAVUS from GLYCERIUM'S house. SIMO and
 CHREMES talk aside.*

DA. [*Speaking to the servants within.*] Animo nunc
 iam otioso esse impero... CH. Hem Davum tibi.

SI. Unde egreditur? DA. meo praesidio atque
 hospitis. SI. Quid illud mali est?

DA. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus,
 non vidi. SI. Scelus,
610

quemnam hic laudat? DA. Omnis res est iam in
 vado. SI. Cesso adloqui?

DA. [*Aside.*] Erus est: quid agam? SI. O salve,
 bone vir. DA. Ehem o Simo, o noster Chreme,
 omnia apparatus iam sunt intus. SI. Curasti probe.

DA. Ubi voles, arcesse. SI. Bene sane: id enim-
vero hinc nunc abest.

etiam tu hoc respondes, quid istic [*Pointing to*
GLYCERIUM'S *door.*] tibi negotist? DA. Mihine?

SI. Ita.

615

DA. Mihin? SI. Tibi ergo. DA. Modo ego
introivi. SI. Quasi ego, quam dudum, rogem.

DA. Cum tuo gnato una. SI. Anne est intus
Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixti, esse inter eos inimicitias, carnufex?

DA. Sunt. SI. Cur igitur hic est? CH. Quid
illum censes? cum illa litigat.

DA. Immo vero indignum, Chremes, iam facinus
faxo ex me audies.

620

Nescio quis senex modo venit:—ellum!—confidens,
catus:

quum faciem videas, videtur esse quantivis preti:
tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides.

SI. Quidnam apportas? DA. Nil equidem, nisi
quod illum audivi dicere—

SI. Quid ait tandem? DA. Glycerium se scire
civem esse Atticam. SI. Hem,

625

Dromo, Dromo! [*Enter DROMO with whip and straps.*]

DR. Quid est? SI. Dromo. DA. Audi. SI.
Verbum si addideris.—Dromo.

DA. Andi obsecro. DR. Quid vis? SI. Sublimen
hunc intro rape, quantum potes.

DR. Quem? SI. Davum. DA. Quamobrem? SI.
Quia lubet. Rape inquam. DA. Quid feci? SI. Rape.

DA. Si quicquam invenies me mentitum, occidito.

SI. Nihil audio.

ego iam te commotum reddam. DA. Tamenetsi hoc
verum est? SI. Tamen. 630

[To DROMO.] Cura adservandum vinctum. atque
audin? quadrupedem constringito.

Age nunc iam: ego pol hodie, si vivo, tibi
ostendam, erum quid sit pericli fallere,
et illi patrem. CH. Ah ne saevi tantopere. SI.

O Chremes,

pietatem gnati! nonne te miseret mei? 635

tantum laborem capere ob talem filium?

Age Pamphile! exi Pamphile: ecquid te pudet?

Enter PAMPHILUS.

PA. Quis me volt? [*Aside.*] Perii! pater est. SI.

Quid ais, omnium...? CH. Ah,
rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

SI. Quasi quicquam in hunc iam gravius dici
possiet. 640

Ain' tandem, civis Glyceriumst? PA. Ita praedicant.

SI. 'Ita praedicant'? O ingentem confidentiam!
num cogitat quid dicat? num facti piget?

vide num eius color pudoris signum usquam indicat?

PA. Me miserum! SI. Hem, modone id demum
sensti, Pamphile? 645

Sed quid ego? cur me exerucio, aut cur me macero?

cur meam senectutem huius sollicito amentia?

an ut pro huius peccatis ego supplicium sufferam?

immo habeat, valeat, vivat cum illa. PA. Mi pater...

SI. Quid 'mi pater'? quasi tu huius indigeas patris. 650

domus, uxor, liberi inventi invito patre.
adducti qui illam civem hinc dicant: viceris.

PA. Pater, licetne pauca? SI. Quid dices mihi?

CH. Tamen, Simo, aŭdi. SI. Ego audiam? quid audiam,

Chremes? CH. At tandem dicat. SI. Age dicat: sino. 655

PA. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.

tibi, pater, me dedo. quidvis oneris impone: impera.

vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

hoc modo te obsecro: ut ne credas a me adlegatum hunc senem.

sine me expurgem, atque illum huc coram adducam.

SI. Adducas? PA. Sine, pater. 660

CH. Aequum postulat: da veniam. PA. Sine te hoc exorem. SI. Sino.

[Exit PAMPHILUS into GLYCERIUM'S house.

quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar,
Chremes.

CH. Pro peccato magno paulum supplici satis est patri.

Re-enter PAMPHILUS with CRITO.

CR. [*To PAMPHILUS.*] Mitte orare. una harum quaevis
causa me ut faciam monet,
vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio
Glycerio. 665

CH. Andrium ego Critonem video? is certe est.

CR. Salvus sis, Chremes. "

CH. Quid tu Athenas insolens? CR. Evenit. Sed
hicinest Simo?

CH. Hic. CR. Simo, men quaeris? SI. Eho, tu
Glycerium hinc civem esse ais?

CR. Tu negas? SI. Itane huc paratus advenis?

CR. Qua re? SI. Rogas?

tune impune haec facias? tune hic homines adules-
centulos 670

imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
sollicitando et pollicitando eorum animos lactas?

CR. Sanun es?

SI. ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

PA. [*Aside.*] Perii: metuo, ut substet hospes. CH.

Si, Simo, hunc noris satis,

non ita arbitrere: bonus est hic vir. SI. Hic vir
sit bonus? 675

itane attemperate evenit, hodie in ipsis nuptiis
ut veniret, antehac numquam? est vero huic cre-
dendum, Chremes!

[*To CRITO.*] Sycophanta! CR. [*Angrily.*] Hem! CH.

Sic, Crito, est hic: mitte. CR. Videat qui siet.

si mihi pergit quae volt dicere, ea quae non volt audiet.

ego istaec moveo aut curo? non tu tuum malum aequo animo feres? 680

nam ego quae dieo, vera an falsa audieris, iam sciri potest.

Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum eiectus est,

et istaec una, parva virgo. tum ille egens forte applicat

primum ad Chrysidis patrem se. SI. Fabulam inceptat. CH. [*To SIMO.*] Sine.

CR. Itane vero obturbat? CH. [*To CRITO.*] Perge.

CR. Tum is mihi cognatus fuit, 685
qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse Atticum.

is ibi mortuust. CH. Eius nomen? CR. Nomen tam cito tibi? Hem!—

[*Beating his forehead.*] perii!—verum hercle opinor fuisse Phanium: hoc certo scio,

Rhamnusium se aiebat esse. CH. O Iuppiter! CR. Eadem haec, Chremes,

multi alii in Andro audivere. CH. Utinam id sit, quod spero. Eho, dic mihi, 690

quid eam tum; suamne esse aibat? CR. Non. CH. Cuiam igitur? CR. Fratris filiam.

CH. Certe meast. CR. Quid ais? SI. Quid tu ais?

PA. [*Aside.*] Arrige aures, Pamphile.

SI. Qui credis? CH. Phania illic frater meus fuit.

SI. Noram et scio.

CH. Is bellum hinc fugiens meque in Asiam persequens proficiscitur;

tum illam relinquere hic est veritus. post ibi nunc primum audio 695

quid illo sit factum. PA. Vix sum apud me: ita animus commotust metu,

spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono.

SI. Ne istam multimodis tuam inveniri gaudeo.

PA. Credo, pater.

CH. At mi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet. PA. [*Aside, impatiently.*] Dignus es

cum tua religione, odium! Nodum in scirpo quaeris.

CR. Quid istuc est? 700

CH. Nomen non convenit. CR. Fuit hercle huic aliud parvae. CH. Quod, Crito?

numquid meministi? CR. Id quaero. PA. [*Aside.*]

Egone huius memoriam patiar meae voluptati obstare, quum egomet possim in hac re medicari mihi?

Non patiar. [*Aloud.*] Heus, Chreme, quod quaeris, Pasibulast. CH. Ipsast. CR. East.

PA. Ex ipsa miliens audivi. SI. Omnes nos gaudere hoc, Chremes, 705

te credo credere. CH. Ita me Di ament, credo.

PA. Quid restat, pater?

SI. Iam dudum res redduxit me ipsa in gratiam.

PA. O lepidum patrem!

De uxore, ita ut possedi, nil mutat Chremes? CH.

Causa optumast:

nisi quid pater ait aliud. PA. Nempe id? SI.

Scilicet. CH. Dos, Pamphile, est
decem talenta. PA. Accipio. CH. Propero ad filiam.

Eho mecum, Crito :

710

nam illam me credo haud nosse. SI. Cur non
illam huc transferri iubes?

PA. Recte admones. Davo ego istuc dedam iam
negoti. SI. Non potest.

PA. Qui? SI. Quia habet aliud magis ex sese et
maius. PA. Quidnam? SI. Vinctus est.

PA. Pater, non recte vinctust. SI. Haud ita iussi.

PA. Iube solvi, obsecro.

SI. Age fiat. PA. At matura. SI. Eo intro. PA.

O faustum et felicem diem!

715

Aliquis forsitan me putet

non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc
verum lubet.

Sed quem ego mihi potissimum optem cui nunc
haec narrem dari?

Davum video. Nemost, quem mallet, omnium:

nam hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia. 720

Enter DAVUS sulkily, rubbing his wrists and ankles.

DA. Pamphilus ubinam hic est? PA. Dave. DA.

Quis homost? PA. Ego sum. DA. [*Reproachfully.*]

O Pamphile—

PA. Nescis quid mi obtigerit. DA. Certe: sed quid
mi obtigerit scio.

PA. Et quidem ego. DA. More hominum evenit, ut
quod sim nactus mali
prius rescisceres tu, quam ego illud quod tibi evenit
boni.

PA. Mea Glycerium suos parentes repperit. DA.
[*Joyfully.*] Factum bene! 725

PA. Pater amicus summus nobis. DA. Quis? PA.
Chremes. DA. Narras probe.

PA. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam.
Dave, abi domum:
Propera, arcesse hinc qui auferant eam. Quid stas?
quid cessas? DA. Eo.

[*To the audience.*] Ne expectetis dum exeant huc:
intus despondebitur: 730
intus transigetur, si quid est quod restet. CANTOR.
Plaudite.

NOTES.

SCENE I.

1. *istaec*] 'what you are carrying.' The enclitic *c* added to pronouns *hi-c*, *hae-c*, *illi-c*, *illu(d)-c*, *illun-c* &c. means 'this here' or 'that there': like *ὅδ-ι*, *οὐροσ-ι* in Greek.

2. *ades-dum*] 'just come here,' *dum* enclitic, 'just.'

paucis te volo] 'a word with you,' *paucis* abl. 'in few words,' 386. *te* acc.

dictum puta] 'think it said,' i.e. 'I know what you are going to say.' *Sosia* understands his own business.

5. *istac*] abl. fem. *ista-c* like *istae-c* 1.

6. *iis*] those qualities.

8—10. 'You know how kindly I have always treated you.' ut 'how.' App. VII. b.

11. *servibas*] = *serviebas*. So *scibam*. There is also in old Latin a future in *-ibo* from the fourth conjugation. *liberaliter*, i.e. *non serviliter*.

12. *pretium*] i.e. liberty.

13. *haud muto factum*] 'I don't repent of it.'

15. *advorsum te*] = *tibi*, may be joined with *gratiam*.

17. *exprobratiost imm.*] the verbal noun *exprobr.* takes the construction of *exprobrare*, a transitive verb, hence the dat. *immemori*.

benefici] contracted gen. of *beneficium*. So *ingeni* 74, *consili* 131, *preti* 622.

18. *me*] acc. so *te* 2. *dic quid est*, &c. App. VII. c, Note.

19. *praedico*] from *praedicere* not *praedicare*.
20. *has*] attracted into the case of *quas*, so *populo ut placerent quas fecisset fabulas*.
24. *nam*] like *γάρ* in Greek introduces a narrative.
- exc. ex ephebis*] at the age of 20.
26. *qui*] *abl.* = *quo modo*?
27. *dum*] with *impf. indic.* 'whilst still.'
magister = *παιδαγωγός*.
28. *plerique omnes*] 'almost all.'
29. *ut...adiungant*] 'namely—to' &c. App. III. c.
30. *ad philosophos*] Greek *παρὰ τοὺς φ.*
31. *nihil*] *acc.* of the neuter for dative, so 118 *id operam do*.
34. *ut*] 29, 'namely' τὸ 'μηδὲν ἄγαν.' App. III. c. For *ut ne* = *ne* cf. 214, 659. App. III. c.
35. *perferre*] historical infinitive 58.
36. *quibus...cumque*] *tnesis* for *quibuscumque*.
39. *invenias*] App. VI. b.
40. *hoc tempore*] 'now-a-days.'
43. *viciniam*] = *ad hanc viciniam*. So *hinc* 'from or of this place,' and *Phorm.* 95 *hic viciniae*.
46. *apportet*] App. v.
52. *egomet mecum*] i.e. *agito, cogito*.
53. *habet*] '*hoc habet*' was the cry when a gladiator was wounded.
54. *nihil quicquam*] 'nothing at all.'
55. *enimvero*] 'of course.'
58. *bona dicere*] historical *infin.* = *dicebant*, 35.
59. *haberem*] App. IV. b.
61. *gnatam*] *Philumena*.
63. *dictust*] = *dictus est*, 16.

64. *quid obstat*] 'what is in the way?' *cur non*, 'to prevent,' &c. App. vii. b.

65. *in diebus* &c.] a confusion of *eis diebus quibus* and *paucis diebus postquam*.

66. *factum bene*] 'capital!'

67. *ibi tum*] 'thereupon' 92.

68. i.e. *aderant* (he and they) *frequentes*.

69. *tristis*] *erat*.

74. *esse*] c. gen. 'to be proofs of.' *humani*, 'kindly.'

75. *quid multis moror*] lit. 'why do I detain you with many words?' i.e. 'to make a short story.'

77. *etiam*] = *adhuc* 358, and Virg. *Aen.* vi. 485, *Idaeumque etiam currus, etiam arma tenentem*.

hem] 'aha!' often used when a new idea strikes the speaker.

78. *ecfertur*] from *effero*.

81. *ut nil supra*] *esse potuerit*.

86. *hoc illud est*] *τοῦτ' ἐκεῖνο*, 'that is the meaning of it.'

87. *hinc illae lacer.*] proverbial—quoted by Horace.

88. *quorsum ev.*] 137, App. vii. c.

92. *satis*] emphasizes *cum periculo* (cf. French *assez*).

exanimatus] 'breathless.'

mediam] 'round the waist.'

95. *mea Glycerium*] G. being a woman's name takes the feminine adj. *perditum*, supine.

96. *cerneres*] both conditional (or potential, App. vi. b) and also consecutive, App. iii. a, after *ut*. *cerneres*, 'you might see,' *ut cerneret*, 'so that you might see.' So *quid agam* 169, 536, is dubitative subj. App. i. c. 2, as well as oblique question, App. vii. b, 'I am not sure what *I am to do*' (answering to *quid agam*). The words might also mean 'I am not sure what *I am doing*' (answering to *quid ago*), indirect or oblique question.

97. *quam*] 'quite,' so *perquam* (properly 'how!').

99. *satis causae*] partitive gen.

diceret] conditional, App. vi. b.

101. *inicere*] = *injacere*.

106. *indignum fac.*] 'a bad business.'

107. *pro uxore*] as his wife, is married to her.

108. *factum*] 'true.'

109. *qui*] adv. 'on the understanding that.'

110. *neget*] App. iv. a.

tu—gnatum] i.e. *objurgasti*? The verb is often omitted where the sense is sufficiently given by nom. and acc.

111. *vemens*] = *vehemens*, always dissyll.

qui] 26. *cēdō*, 'pray?' See Dict.

112. *finem*] 'a limit.' *praescripti* = *praescriptsisti*.

113. *alieno more*] 'as you like,' *meo modo*, 'as I choose.'

117. *ea primum &c.*] 'that is the first wrong-doing on his part of which I must take notice.'

animadvortenda] = *castiganda*, 557.

118. *operam do ut*] App. ii. a. id, 33.

121. *consumat*] 'use it up': come to an end of his tricks. *obsint*, App. viii.

123. *magis id adeo*] = *idque etiam magis*.

125. *quem quidem &c.*] aposiopesis. Cf. the celebrated *quos ego*, Virg. *Aen.* i. 135.

126. *opust*] = *opus est*, 63.

126, 7. 'Suppose Pamphilus makes no difficulties.'

128. *confore*] 'will turn out so,' from *consum*, only found in fut. inf. as the future of *confio*.

131. *quid consili*] So *quid novi? nil boni*, &c. note on 99.

132. *nunciam*] = *nunc iam*.

SCENE II.

136. *mirabar* &c.] 'it seemed strange to me if this was turning out so,' i.e. 'I thought it could not be so.' *miror si* = 'I wonder if it is so,' i.e. 'I don't think it is,' not 'I wonder whether.' So *mirum ni* 440 note.

sic] without any further result, *οὔτως*.

semper lenitas] 'the continual indulgence,' ἡ ἀεὶ φιλανθρωπία. *abiret*, 'turn out.'

139. *faciet*] *verbum*.

140. *nec opinantes*] commonly written as one word, *necopinantes*.

144. *hem*] 'yes Sir!' S. 'Come here a moment.' D. (aside) 'What does he want?' S. 'Look here.'—D. 'What is the matter?' S. 'Matter indeed!'

quid ais] lit. 'what say you?' i.e. 'I say'—'look here.'

145. *id populus*] 'no doubt the whole town is thinking about *that*.'

146. *hocine*] = *hoc-ce-ne*, *e* being changed to *i* as in *undique*, 'are you attending or not?' For *hoc agere* see Dict.

istuc] answers *hoc*, 'yes.' (*istuc ago*.)

148. *sini*] *sivi* is the commoner form. *ut expleret* explains *eam rem*, App. III. c.

150. *sive* = *vel si*.

151. *hoc quid sit*] i.e. *rogas*? 'don't you understand me?'

152. *magistrum*] 'adviser.'

154. *hem*] 'what?' 'eh?'

157. *fallaciae*] join with *quicquam*. *quo*—*minus*, App. II. f.

159. *verb. caesum te...dedam*] 'I will have you flogged, &c....' *pistrinum*, 'treadmill,' to be set to do the work of a mill-horse is a common punishment for slaves, 442.

160. *ea lege atque omine*] App. II. e.

161. *im. callide*] 'Oh, quite plainly' (lit. 'familiarily,' *calleo*).

intellectine] *intellextine*.

162. locutus] = *locutu[s] es*, so *sanus* 539.

163. ubivis] 'in any other affair.' passus sim, App. vi. b. deludier] pass. infin., so *claudier* 414.

164. bona verba] Gr. εὐφήμει.

165. neque tu haud dices] 'you shall not say.' haud is redundant.

166. enimvero] 'it is clear': 'certainly,' 55.

168. providentur] 'provided against,' for the indic. see App. vi. b, *Note*.

169. quid agam] App. i. c. 2, and note on 96. auscultem, with dat. 'attend to,' i.e. 'obey.'

170. illum...eius] Pamphilus. vitae, he might kill himself.

171. verba dare] 'to cheat' (give words for deeds), 359. comperit, perf.

172. servat] 'keeps an eye on me' = *observat*.

174. quo iure &c.] καὶ δικαίως καὶ δίκως.

177. The order of the words is *est operae pretium audire audaciam eorum*.

179. quicquid] 'boy or girl.' peperisset, App. vii. a. tollere] acknowledge as their lawful child.

181. Atticam] 'of Athens.' hanc, Glycerium.

183. ibi tum] 67.

184. fabulae] 'all nonsense.'

191. spectate] 'just look at.'

192. facultatem] = *facilitatem*.

193. huic] Glycerium. illi, the nurse Lesbia. 'Grant Glycerium a safe delivery and let Lesbia make her mistakes elsewhere.' in al. in nursing other women.

194. exanimatum] 'out of breath.' siet, old Lat. for *sit*.

195. *turba*] 'commotion,' 'haste.' *nam* enclitic. 'I will wait to see what trouble all this excitement portends.'

196. *humanum*] = *hominis*, 'worthy of anyone who calls himself a human being.'

197. *p. d. fidem*] 'Ye gods!' a common exclamation, *deum* = *deorum*. Cf. 206.

contumelia] 'indignity,' 'outrage.'

198. *decrerat*] = *decreverat*, *mi* = *mihi*.

199. *praescisse*] = *praescivisse*. 'He had made up his mind to give me a wife today—ought I not to have known of it before?'

communicatum] for *communicari*, a common construction with *oportet* and similar words.

202. *immutatum*] from *immuto*. 'Has he seen any change in me to make him change his mind?'

204. *fit, pereo*] pres. for future: colloquial, App. vi. b, *Note*.

205. *adeone*] 'to think that any human being should be so unlucky in love (*in-venus-tus*, unfavoured by Venus) as I!'

207. *adfinitatem*] 'alliance by marriage.'

208. *facta transacta*] = *facta et transacta*. So *dictum factum*, &c. 284.

210. *tantamne* &c.] 'to think that...&c.' 205.

211. *mi*] = *mihi*, join with *inquit*.

212. *visust*] = *visus est*.

213. The order of the words is *quod* (but) *si quis me roget quid facerem* (= *fecissem*) *si ego rescivissem id prius*. App. vi. a.

214. *facerem*] (1) conditional = *fecissem*, (2) final after *ut ne. ut ne*] = *ne*, App. ii. c.

216. *nuptiarum*] = *de nuptiis*, 'their bothering me about this marriage.'

217. *patris pudor*] 'regard for my father' (a feeling of shame on my father's account). Objective gen.

218. quae...cumque] 36.

eine ut advorser] App. III. d.

219. accidat] 88. App. VII. c.

220. peropus] 'most necessary' (*per*...intensive), so *percarus*, *perscitus*, *pergravis*, *perquam*.

ipsa] Glycerium.

advorsum hunc] 'to his face.' hunc, Pamphilus.

221. paulo momento] 'by a slight bias,' *paulus* = *parvus*.

222. quid agit ?] 'how is she?' (Glycerium).

223. atque] 'and besides.'

224. tum autem] 'and then too.'

225. deseras] App. v. hem 'Oh!' (reproachfully). queam App. III. d, *Note*.

226. sinam] App. III. d, *Note*.

227. animum] 'heart.'

228. animo] dative after *coram*. pro uxore, 107.

229. verear &c.] App. VI. a.

230. ut] i.e. *vereor ut* = *ne non*, App. v.

232. consuetudo] = *matrimonium*, 'my life with her.'

236. illa dicta Chrysidis &c.] 'those words of Chrysis about her sister Glycerium.'

238. semotae] *eratis*.

239. huius] Glycerium.

240. utraeque res] (plur.) for *utraque res* (sing.) i.e. *forma* and *aetas*. Glycerium would be beset by admirers, who would squander her property. *quam utiles*, i.e. *quam parum utiles*, 'how much to her disadvantage.'

245—7. si...sive...seu] 'if—and if—.'

in loco fratris] 'as a brother,' in later Latin *in* would be omitted.

247. morigera fuit] = *morem gessit*, 'complied with your wishes.'

249. *fide*] dative.

250. *in manum dat*] 'gave her into my trust.' See Dict. Ant. 'Matrimonium.'

253. *cave*] i.e. *dixeris*.

ne] i.e. *accedat*.

morbum] 'illness.'

teneo] 'I understand.'

SCENE III.

254. *ades*] imperative, 'here!' 'stop!' 2.

quis homo est qui me] *vocat*.

255. *perii*] 'I am ruined,' *δλωλα*. *quin*, 'nay, but,' 18 *quin dic*.

quid timeas scio] App. vii. b.

256. *etsi scio*] i.e. 'do you still go on telling me what I know?'

obtundis] 'bore me by repeating.'

257. 'What you are afraid of is that you will have to marry that girl': i.e. Chremes' daughter Philumena.

258. *istuc ipsum*] 'just as you say—the very thing.' *istuc* answers *id* in 257, 'well then there is no danger of that "very thing."' *me vide* 'look to me: trust me.'

259. *hem*] *ἰδοὺ* 'well then!'

260. *qui*] 26.

261. *dare*] much the same as *daturum*: *ducere* 282.

263. *percurro*] 'run on.'

265. *nusquam &c.*] i.e. *te video* 'you were nowhere to be seen—that annoyed me.'

266. *agam*] deliberative subj.: depending on *cogito quid*, App. i. c. 2, vii. b, and see note on 96.

267. *suspicio ex ipsa re*] 'a suspicion suggested by what I saw.' *suspicio* (I long) = *suspicio* from *suspīcor*.

hem] 'ah!' (a new idea occurring).

268. *ipsus*] = *ipse*. *αὐτός*, 'the master himself,' *tristis*, 'looking gloomy.'

269. *non cohaerent*] 'all this does not agree, fit in together.'

quorsum istuc] *tendit*? 'What is the object of all this that you are saying?' *ego me duco, aufero*; cf. 52.

270. *illo*] = *illuc* (*illo-ce*). So *eo, quo, isto*. *id*, 118.

271. *perge*] 'go on with your story.' *maneo*, 'well, I stayed there.'

272. *matronam*] i.e. *pronubam*, see Dict.

273. *ornati tumulti*] old Latin for gen. *ornatus tumultus*, so *adventi quaesti*.

275. *opinor narras*?] 'think so, you say?' *narras* = *dicis*.

non recte accipis] 'you don't take it rightly.'

276. *Chremi*] genitive.

277. *pisc. minutos*] 'sprats,' Gr. *ἀφύαι*. *holera*, also written *olera* (*holus*).

ferre] = *ferebat*. *obolo*, abl. of price; an obol's worth.

279. 'If he lets himself be angry with you because of Chremes' refusal, before he knows your feelings, he would naturally feel himself to be in the wrong: if you refuse to marry her he will have cause to blame you.' *id*, 270.

280. The order of the words is *prius quam perspexerit tuum animum ut sese habeat* (how it is inclined) *ad nuptias*.

281. *neque id iniuria*] 'and reasonably too.'

282. *negaris*] *negaveris*.

ducere] 455. *ibi*, 'at that point,' 'then,' frequently of time. 67.

283. *tum illae turbae*] 'then, you know, there will be a row.' *illae*, i.e. 'which we all know so well.'

284. *dictum ac factum*] or *dictum factum* 'at once, no sooner said than done.' *ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον*.

286. cedo] 'tell me,' 111. hem, 'what do you say?' (impatiently).

289. huc] = *in hanc domum* (pointing to Chremes' house), shut out from Glycerium, shut up with Philumena.

291. ducas] App. i. a. 2.

292. reddes...ut sient] 'you will unsettle all his plans which are settled now.' sient = *sint*, so *sies* 309.

295. det] 282 *ducere*.

297. velle] i. e. *te velle*, 302.

300. quin taces ?] = *tace*. See Dict. *quin*.

301. cautio est] = *cavendum est*.

303. qui] 26 and 109. sciret, App. ii. d.

304. tristem] 268.

305. reviso] 385, 'I am coming back again to see.'

quid consili] 131.

306. neges] App. iv. e.

307. meditatus] 'having studied his part, got up his speech.'

309. fac &c.] 'keep your wits about you.' fac ut = Greek *ἄνωγες* c. fut. *apud te*, so '*penes te es?*' 'are you in your senses?' qui, App. ii. d.

310. modo ut possim] = 'if only I can keep cool.' ut = supposing that, 'provided that,' concessive, App. ii. g.

312. ducere] = *ducturum*: colloquial speech.

313. hem] 'now then!' serva, 'look out.'

314. ehem!] 'Is that you?' or 'here I am' as 144.

315. ducas] App. i. a. 2, 291.

316. istic] 'in this instance' (of which *you* speak).

mora erit in me] 'I will make no opposition.'

317. obmutuit] sc. Simo. He does not know what to say to this sudden compliance of Pamphilus.

319. ne in mora sies] 'that you may not keep people waiting.' 328.

Simo learns from the conversation between Mysis and Lesbia that Pamphilus is faithful to Glycerium and will acknowledge her child. He thinks the child's birth is a trick got up by the women: if Chremes hears that a child has been born, there will be no chance of his allowing a marriage between Pamphilus and his daughter. Davus humours him, and tells him that Pamphilus and Glycerium have quarrelled. Chremes, at first incredulous, allows himself to be persuaded by Simo, and consents to the marriage.

320. dixti] *dixisti*, 161.

322. narras] = *dicis*, 275.

323. hem] 'what's that?' or 'there now!' ἰδοὺ. Simo learns that Pamphilus is faithful to Glycerium.

325. quod peperisset] i.e. Glycerium's child which has just been born.

tolli] 179.

328. illi] Glycerium.

332. ab hoc] i.e. *a Davo*. Simo does not believe that any child has been born.

333. quo] 'in order that.'

absterreant] i.e. from giving his daughter to Pamphilus; if he hears that Pamphilus has acknowledged Glycerium's child as his own.

335. ludos] 'what a dance he would have led me!'

337. Archilis] Glycerium's servant.

338. huic] Glycerium.

341. per] separated by *tnesis* from *scitus*. *perseitus puer*, 'a very fine boy.'

342. ipse] Pamphilus.

343. opt.adul.] Glycerium. *adulescens* is usually masculine.

344. vel] 'now.' *abs te ortum*, 'your device.'

345. quid opus facto] 373 *quod parato opus est*—'what is wanted to be done'; perhaps a combination of *quid opus est* and *opus facto est*. For *opus facto*, cf. *iurato* 518, *ita facto* 505.

347. tandem] 'really.'

349. *saltem* acc.] i.e. *debes fallere*. 'You should have managed your tricks more cleverly, so as to shew some regard for my resentment if you were found out.'

350. *ipsus*] = *ipse*.

edixi tibi] 'did I not give you my orders?'

351. *ne faceres*] depends on *interminatus* not *edixi*. App. i. b.

veritus] = *veritus es*, 162.

retulit] perfect of *rēfert*.

352. *credon*] 'do you think I believe?'

353. *teneo, quid erret, et quid agam habeo*] here *quid erret* (obl. question, App. vii. b) answers to *quid errat?* 'what mistake is he making?' *quid agam*, indirect dubit. (App. i. c. 2) to *quid agam?* 'what am I to do?'

354. *credas?*] '“believe” say you?' (App. iii. d.) Davus humours Simo's belief that the birth of Pamphilus' child is a trick got up by Davus to impose on him.

355. *mihin quisquam*] *renuntiavit*.

358. *etiam*] 77.

359. *egon te*] elliptical, 355.

dari verba] 171.

361. *intellexti*] 'you have guessed it,' 'you are right.'

363. *ut sis sciens*] = *scias*, 565: so *dicto audiens* 'obedient.'

366 sqq. Davus means that the surest way to break off the match between Pamphilus and Philumena would be to produce a child of Pamphilus and Glycerium, whether real or supposititious.

373. *quod parato opus est*] 345.

374. *impulit*] 'persuaded.'

375. *hauscio (haud scio) an*] 'I rather think.'

377. *quod*] not relative (= *id quod*), but 'the fact that.'

380. *quod*] = *quoniam* 'since.'

382. *eccum*] = *ecce eum*. So *eccam, eccos, eccillum, ellum*.

383. *iubeo Chr.*] *salvere*.

optato] 'welcome' (abl.). So *auspicato, consulto*.

385. *id viso* &c.] 'I am coming to see about this, namely whether,' &c., 305.

386. *paucis*] 2.

388. *per te deos*] i.e. *per deos te oro*: this is the usual order. So in Greek *πρός σε θεῶν*.

391. *potestas summa*] 'a great opportunity.' 25.

395. *dabam*] 'offered to give.'

396. *arcessi*] 423.

399. *sit*] = *esset*. The present is used because of *oro ut consulas*. So *postulem* 401. App. vi. c.

402. *irae*] 'a quarrel.'

403. *fabulae*] 184.

405. *est*] So 709, *dos est decem talenta*, the verb is singular to agree with the noun which stands next to it.

406. *hem*] 'come now.'

407. *lubido*] 'affection.' *occlusa*, 'checked,' 'cooled.'

408. *sclera*] 'tricks.'

410. *consuetudine*] 'by force of habit.'

411. *liberali*] marriage with a *libera mulier*, not a foreigner like *Glycerium*.

412. *emersurum*] transitive.

413. *quid istic?*] 'well, well' ('*formula concedentis*').

The order of the words is *si ita an. ind. ist. esse utile. animum inducere* like *animum advertere* is almost a single word.

414. *claudier*] 163, 'to be kept back by (lit. shut up in) me.'

416. *quid ais?*] 144.

417. *intumust*] = *intimus est*.

418. *quantum queam*] App. viii.

420. *heus*] 'here!' see Dict.

422. *advesperascit*] weddings took place in the evening, see Dict. of Ant.

424. *dudum*] 'before now.'

425. *ut &c.*] 'namely,' App. III. c.

426. *facerem*] i. e. *ut facerem* (App. III. d), *ut* 'indignantis' echoing *faceres* above, or it may be taken as depending on *veritus sum ne*.

427. *vos*] Davus and Chremes.

429. *fuerant futurae*] this wedding was never meant to take place.

430. *quid ais?*] 'well, I never!' not the same as 416.

432. *hem*] 'ha!' Davus was not prepared to hear of Chremes' change of purpose, which upsets his plan.

433. *dudum*] 'just now,' referring to the conversation 356 sqq.

434. *hem*] 'eh?'

435. *hunc*] Chremes.

436. *modo*] 'just.' *appāretur* impersonal (or *appārentur*: i. e. Philumena and her maids). *renuntio* = *renuntiabo*, 'I'll bring you word here.'

439. *sedulo*] may mean either 'to the best of my ability,' or 'honestly.'

440. *quiescas*] App. I. b.

mirum ni] lit. 'I should be surprised, if he is not at home,' i. e. 'at home, of course.' 136 note.

444. *conieci*] 'thrust head and shoulders.'

445. *hoc*] i. e. *ut fierent nuptiae*, governed by *insperante* = *non sperante*.

446. *hem*] 'so much for,' ἰδοὺ. *astutias*, plur. 'tricks.'

448. *aliquid*] i. e. some pitfall or precipice.

449. *illic*] 1. *scelus* (subst.) = *scelestus* (adj.).

450. *nulli*] = *nullius*.

451. *servon* &c.] 'to think that I should,' &c. 205.

futili] 'untrustworthy,' from *fundo* a vessel ('tumbler') that would not stand on its own bottom and so spilt its contents.

455. *ducere*] 282. *audeam*, App. i. c. 1.

456. *faciam*] App. i. c. 2.

nec me quidem] *scio quid faciam*. *me* abl., also with *de* and with *dat*. *quid mihi fiet*, Ovid. *de fratre quid fiet*, Ter.

458. *ehodum*] *dum* enclitic, 144.

460. *ut credam*] App. iii. d.

461. *restituas*] 'set straight,' App. iii. d, *Note*.

hem! *quo* &c.] *quo* is the relative to *tu*, 'you indeed, whom &c.' For the subj. see App. iv. a. Or dep. on *hem!* 'look what a fellow I have trusted to.'

464. *ad me redeam*] 'collect my thoughts,' cf. *fac apud te ut sies* 309.

468. *successit*] impersonal: so *processit* 469, *succedit*.

471. *immo etiam*] ironically, 'yes indeed!'

473. *pro servitio*] 'since I am your slave,' so *pro officio*, *pro virili parte*.

475. *dum prosim*] App. ii. g, 463.

476. *mi*] = *mihi*.

477. *sedulo*] 456 'honestly.'

478. *missum face*] 'let me go.' *face* = *fac*.

479. *cupio*] 'that is what I want.' *locum*, 'situation.'

480. *crepuit*] the noise made by the door turning on its hinges. a *Glycerio*, in the direction of G.'s house.

481. *quaero* &c.] 'I am looking for' (a plan). 'Looking now?' (when you ought to have found).

nuncin] 146.

482. *ubi ubi*] = *ubicunque*, so *ut ut*, *quis quis*.

485. *ames*] App. vii. a. Reported speech.

487. *sicin*] *sic-ce-ne* as *hocine* 146, *nuncin* 481.

488. *ēdepol]* *e* interjection as *e-quidem*, *e-castor*. *de* = *deus*, *Pol* = *Pollux*.

490. *adiuro]* with a dat. *Ov. Met.* III. 651 *per tibi nunc ipsum...adiuro*.

492. *valeant]* 'away with,' *App.* I. b.

494. *atque]* 'than,' used in sentences of comparison.

495—497. 'The wedding must be put off anyhow. If I can make my father believe that the difficulty was not caused by me, so much the better: if not, I will tell him the truth.'

498. *fortis]* = *fortis es*, 'You are a fine fellow!'

502. *ne]* either final (*App.* II. b) or (= *ne credideris*) jussive, *App.* I. b (B), *Note*.

506. *proprium]* 'certain, assured,' literally 'one's own,' *infin.* as 205.

di, vostram fidem] *imploro*, 197.

510. *laborem]* 'trouble,' almost = *dolorem*.

facile] with *plus*, so *facile doctissimus*, *facile princeps*.

511. *mi homo]* 'my good man!' expresses astonishment.

512. *opus est...expr.]* = *opus est tu expromas malitiam*, &c.

514. *hunc]* 'the child.'

515. *nostram]* 'Simo's.'

516. *humine]* 'on the hard ground?'

verbenas] *μυρρίκινας*, see *Dict.*

518. *iurato]* 345.

519. *apposisse]* = *apposuisse*.

liquido] 'with a clear conscience.' *Ovid, ex Pont.* III. 3. 49, *ut liquido iuratus dicere possim*.

520. *religio]* 'scruple.' *cedo*, 111.

522. *sponsae pater]* *Chremes*, the father of *Philumena*.

525. *tu vide ut verbis subservias orationi* is the order of the words, 'help out my speech with your own words.'

528. *quod]* 'in which.' *plus vides*, 'can see further than I.'

532. *illic*] Davus.

535. *quid hominum*] (like *quantum hominum*) 'what a lot of people.' *illi*, locative = *illic*. *litigant*, plural, because *quid hominum* = *quot homines*.

537. *tu*] 355. *fabula*, 'comedy,' vulgar 'game.' Hem, 'hullo!'

539. *satin*] = *satisne*, like *tandem* it gives a tone of impatience to the question. *sanus* = *sanu[s]es*, 162.

rogites] and *videam*, 540. App. iv. b.

541. *au*] '*interjectio consternatae mulieris*.' Davus threatens or pushes Mysis, who does not understand his meaning.

543. *faxis cave*] 'mind you don't.' App. i. b (A). 2. Davus's plan now is to throw discredit on Mysis's evidence. 'No wonder if a woman of her character has no sense of shame'—he speaks to Mysis as if he did not know that Chremes was by.

544. *male dicis?*] 'do you threaten me?' Cf. *male loqui* 620.

545. *mirum si?*] 'is there any wonder if?' i.e. 'of course she does.'

548. *in quibus*] = *ut in vobis*. App. iv. a.

550. *excessis*] = *excesseris*. App. i. b (A). 2.

552. *etiam*] 'again.'

554. *mitte*] 'never mind.'

555. *vostri*] (not *tui*) = *qui est a vobis*. 'your,'—'our?' 'which of our people?'

hem] excl. of surprise.

557. *fac. animadvortendum*] = *castigandum*, 117.

558. *quemne*] (*puerum*) 'what? when I saw this child,' &c. for *ne* see 205 *adeone*.

559. *verum*] 'fact!' *Cantharam*, a gossip of Mysis.

561. *liberae*] slaves could not give evidence.

562. *illum*] i.e. Chremes.

haec incipit] 'sets about these plans.'

565. *sis sciens*] 363.

570. Atticam] 181.

571. an non] 'do you mean to say she is not?'

572. iocularium m.] 'a pretty (prop. 'amusing') mess.'

575, 6. hem scelera] 'O, what villany.' *hem* = ἰδοὺ 'there's for you!'

577. hic ille est] 'this is the gentleman.'

non credas] = 'you are not to suppose.' App. i. b (B); so used occasionally by Virgil, Horace, and other poets.

578. mi senex] 'your Honour.'

579. ne me attigas] = *ne me attigeris*. App. i. b (B), Note (*attigo*, simpler form of *attingo*).

583. praediceres] App. i. b.

584. ex animo] = 'from your heart—as your feelings prompt you.'

585. de industria] Look out *industria* in L. E. Diet.

SCENE IV.

587. orandi] i.e. 'begging me to change my mind about Pamphilus.'

588. illusi] 'gambled away.'

589. quum maxime] 'most of all now; now if ever.'

590. dudum] = *modo*.

591. prae studio] 'from your anxiety.' *prae* expresses a hindrance. *iniquus* = *in-aequus*.

dum—efficias] App. ii. g.

595. res uxoria = *matrimonium*.

596. ut] redundant as frequently. *seditionem*, 'a life of quarrels.' *se-eo* (*d* inserted as in *re-d-eo*) not *se-do*.

597. labore] 'trouble.'

598. tetulit] = *tulit*. *res fert*, 'circumstances permit.'

feras] sc. *me*, 'let me have my own way—bear with me.'

599. *hinc*] 'of this place,' so *huc* 43.

missos face] 478.

600. *per ego &c.*] 388.

ut ne] App. II. c. *illis* is governed by *credere*.

601. *quibus id &c.*] 'whose chief object is this (*id*),' namely that he should appear to behave ill.

602. *haec*] i.e. the trick of pretending that a child has been born.

605. *tum*] redundant.

606. *facturas*] i.e. 'these women.'

607. *nescio qui*] 'somehow.'

ac] = *contra quam*, so *alius ac*, *idem ac* (the negative is implied in *oblitus*).

608. 'You may make yourselves easy.'

hem D. tibi] 'There's your Davus.'

609. *unde*] Simo had not expected to see Davus coming from Glycerium's house.

hospitis] Crito.

610. *scelus*] 449.

611. *vado*] 'shallow water,' i.e. close to land, properly of a swimmer, 'in his depth.'

cesso adl.] 'why do I delay to speak to him?' i.e. 'I will speak.' Cf. *quin dicis* = *dic*. N.B. *cesso* is not 'to cease.'

612. *ehem*] 'Ah!' as if he had only now seen Simo.

614. *id*] answers to *arcesse*, the bringing the bride home, 413.

615. *etiam*] impatiently, 'are you going to answer?' οὐκ ἀποκρινεῖ; so Ad. iv. 2. 11, *etiam taces?* οὐ σωπήσει;

istic] in Glycerium's house. Davus had been ordered by Simo to go home 373.

ita] 'yes.'

616. *tibi ergo*] 'yes—you': *modo*, 'just this minute.'

quasi...rogem] App. VI. c.

618. *eho*] imperiously, like the old English 'sirrah!'

619. *quid illum*] *facere*, 110.

620. *faxo audies*] future indicative for subjunctive, a loose construction frequently used by Plaut. and Ter.

621. *ellum*] 'he is in there,' pointing to Glycerium's house.

622. *preti*] = *pretii*, *benefici* 17.

623. *tristis*] 'serious.'

625. *hem*] 'what!' Simo supposes that this is a fresh lie of Davus.

627. *sublimen*] 'aloft' (adv.) i.e. 'strapped up for whipping.' *rape, rape, occidito, constringito*. Observe the different forms of the imper. *rape*, now at once: *occidito, constringito*, with reference to future time (*si invenies—occidito*).

quantum potes] 'as quick as possible.'

630. *tamenetsi*] commonly *tametsi*, 'will you still do it, although—?'

632. *si vivo*] 'as sure as I am alive.'

633. *quid pericli*] = *quantum periculum*, so *quid hominum* 535 (gen. of thing measured).

634. *patrem*] *fallere*.

635. *piet. gnati*] 'what a dutiful son!'

636. *capere*] 205.

640. *possiet*] = *possit*, as *siem sies*, App. vi. c.

649. *habeat, valeat*] App. i. b (A).

651. *liberi*] 'a family.'

652. *hinc*] 599. *viceris*, i.e. *cum dixerint*, &c. = *vinces*, 'you shall have your wish.'

654. *ego audiam*] App. iii. d, Note, it is echoed from *audi* as *adducas* below.

659. *hunc senem*] and *illum* 660, Crito. *ut ne*, App. ii. c, 34.

660. *adducas*] See note on 654.

662. *dum ne*] = *dummodo ne*, App. ii. g.

comperiar] deponent form of *comperio*.

667. *tu Athenas]* *venisti*, 110.

insolens] See Dict. *evenit*, 'it has happened so' (he evades the question).

669. *paratus]* 'with your story made up.'

671. *eductos]* = *educatos*, frequent in Terence.

fraudem] 'trouble,' 'mischief' (not *deceit*).

675. *non arbitrere]* 577. App. i. b (B).

sit] App. iii. d, *Note*. Literally 'is he to be?' i.e. 'do you mean to say he is?'

677. *vero]* 'now really.'

678. *sic]* i.e. 'hot-tempered.' 'It is his way.' 'He had better mind his "way."'

683. *istaec]* *Glycerium*.

una] adv.

684. *fabulam]* 'a yarn.'

sine] 'let him speak.'

685. *itane]* merely interrogative.

687. *nomen]* 'his name?' *hem*, 'bah!' expression of impatience.

688. *perii]* 'confound it!'

689. *Rhamnusium]* *Rhamnus* ('Ραμνοῦς) on the eastern coast of Attica, notable for a temple of Nemesis.

691. *quid eam]* (*aiebat*), 'what of her?'

693. *noram]* *Phaniam*, *scio fratrem fuisse*.

694. *bellum hinc fugiens]* i.e. leaving Greece to avoid the war going on there.

696. *illo]* 456.

698. *ne]* 'I assure you,' 562. *multimodis* = *vehementer*.

700. *odium]* = *odiose* 'tiresome fellow.'

quaeris] 481.

705. *hoc]* neut. acc. for *de hoc*, 31; *gaudeo* is also used with cognate acc. 720.

707. redduxit] = *reduxit*.

708. de uxore...nil mutat] i.e. *quominus possideam*. possedi, from *possido*. ut possidetis ita possideatis is a legal term meaning to leave things as they are.

causa optumast] 'all right.'

709. id] = *nikil aliud*, 'you do agree.'

710. filiam] Glycerium.

711. huc] from her house to Simo's.

712. non potest] *exsequi*. Davus has other business on hand.

713. ex] 'belonging to,' 'more particular and important business.'

714. ita] i.e. *recte*. Si. means that his orders were that Davus should be *well* strapped up.

718. optem] App. i. c. 1. narrem, App. viii.

The order of the words is *quem ego potissimum optem dari mihi* ('to be put in my way') *cui nunc haec narrem?*

720. solide] 'wholly,' truly.' *gavisurum gaudia*, cognate acc. solum, 'above all others.' (Note the alliteration in this line.)

723. sim] App. viii.

726. pater] 'her father.'

narras probe] 'good news!'

729. hinc] goes with *auferant*.

730. ne exspectetis] 'don't wait.' App. i. 2 (B), Note.

intus] 'within,' i.e. not on the stage.

despondebitur] impersonal.

731. cantor] Perhaps the musician who sang *cantica* as interludes.

plaudite] said to the audience.

APPENDIX*.

ON THE SUBJUNCTIVE MOOD.

I. **a** OPTATIVE, **b** JUSSIVE, **c** DUBITATIVE or DELIBERATIVE: expressing **a** wish, **b** command, **c** doubt, i.e. question what is to be done.

a. OPTATIVE.

1. *direct*, 'may he do it.'

a. present, *di te eradicent!* 551, *ita di deaeque faxint!*

β. past, *utinam diceret!* *modo valeret!*

2. *indirect*, 'I should wish (you) to do it.'

me nolo in tempore hoc videat senex.

ducas volo. 291

faxo audias.

verum vis dicam?

sine dicam.

b. JUSSIVE.

(A.) imperative.

1. *direct*, *quiescas* 440. More commonly in the 3rd person, 'let (him) do it, (he) shall do it.'

(present), *habeat, valeat, vivat cum illa* 649. *valeant* 492

(past), *praediceres* 'you should have said so before' 583.

taceres, 'you should have held your tongue.'

* Adapted (with the kind consent of the author) from Mr Arthur Sidgwick's *de Amicitia*.

2. *indirect*, *faxis* cave 543, cave ex istoc *excessis* loco 550 (equivalent to a prohibition). cave *sentiat* 304, 'don't let him see.'

(B.) prohibitive.

1. *direct*, ne me *attigas*, 'don't touch me.' 579
 non credas. 577
 ne dixeris.

2. *indirect*, *interminatus* sum ne *faceres* 351 (see final sentences).

NOTE. In *prohibitions* Terence frequently uses the pres. subj.: the perf. subj. is the usual construction.
 ne expectetis. 730

c. (interrogatively) DUBITATIVE or DELIBERATIVE.

1. *direct*, 'what must I (shall, am I to) do? shall I do?'

(*present*), *redeam?* 'am I to go back? (no).'

quid credas? 354 'what are you to think?'

quid facias illi? 104

quid malim? quem *optem.* 718

quid ego dicam? 454

qui sciam? 'how should I know?' 581

(*past*), *quid faceres?* 'what should you have done?' cf. I. b.

2. *indirect.* Cf. VII. b.

nec quid me nunc faciam scio, 'what I am to do.' 456

nec quid agam certumst. 169

quid dicam aliud nescio. 536

quid agam habeo 353. *quid agam* cogito.

II. FINAL, expressing a purpose.

a. with *ut*, 'in order that,' *ut curentur recte haec.**opperiar ut sciam.* 195*operam do ut causa sit.* 118*commoneat ut servem fidem.* 233b. with *ne*, *me infensus servat ne quam faciam in nuptiis fallaciam.* 172*cave ne eas.*c. with *ut ne*, *ut ne esset spatium.* 142*aliquid facerem ut hoc ne facerem.* 214*obsecro ut ne credas.* 659*ut ne animum inducas.* 600d. with *qui* and its compounds.*mitto qui faciat.**digna cui committas primo partu mulierem.*
190*aliquam causam quamobrem eiciat.* 285*orationem qui differat te.* 308*fidem...qui sciret.* 303*idoneus tibi videor esse quem...fallere incipias.* 347e. with *ut* or *ne*, as a condition.*ea lege atque omine ut pro te molam.* 160*ea condicione ne quid scriberet.**ita fugias ne propter casam (eas), ut aiunt.*f. *quominus*, *quo fiant minus.**per me stetisse quo minus...fierent.* 495*quo fiant minus.* 157

- g. sentences with *dum*, *dummodo* (neg. *ne*) (sometimes classed with conditional sentences),
'provided that,' 'if only.'

dum prosim tibi. 475

dum id efficias quod cupis. 591

quidvis cupio *dum ne...comperiar*. 662

modo ut possim. 310

III. CONSECUTIVE, expressing a consequence.

- a. with *ut*, 'so that,' *ita ut*, *adeo ut*, &c.

adeo ingratum...ut...commoneat. 233

esse meritam ut memor esses sui. 234

ita magnae (irae) ut sperem posse avelli. 403

- b. after verbs ;—*facere ut*, &c.

feci ex servo ut esses libertus mihi. 10

fac apud te ut sis. 308

operam do ut...causa sit. 118

sin eveniat...ut nil sit morae. 127

- c. explanatory = 'namely';—usually with demonstratives.

ut expleret. 148

(id) *ut ne quid nimis (facias)*. 34

(id) *quod plerique omnes faciunt...ut animum adiungant*. 29

ne faceres idem...dolis ut me deluderet. 425

- d. *ut* 'indignantis,' 'to think that...' or 'do you mean that' (an impossible supposition).

eine ego ut advorser? 218

oh, tibi ego ut credam. 460

NOTE. Similar to d. but more properly to be referred to deliberative sentences are the following:

egone istuc conari queam 225, *sinam* 226

(frequently when the subjunctive echoes a word used by the last speaker).

- ‘audi’... ‘ego *audiam?*’ 654
 ‘bonus est hic vir’... ‘hic vir *sit* bonus?’ 675
 ‘ne faceres’... ‘egon istuc *facerem?*’ 426
 tu *restituas?* 461

N.B. The final and consecutive senses come very near to each other, and many sentences may indifferently be referred to either.

IV. In RELATIVE clauses, with *qui* and its compounds.

- a. *qui generic*, *qui* = ‘such a one as’; frequent after negatives and in interrogative sentences.
 quid est quod...*mea ars efficere possit?* 4
 quid est quod me *velis*. 18
 si quid...*facio quod placeat*. 14
 ut *qui neget*. 110
 hem quo *fretus sim*. 461
- b. *qui causal*, ‘since,’ ‘that.’
 qui hic *neminem alium videam*. 540
 satis sanus *qui rogites*. 539
- c. *qui concessive*, ‘although.’
- d. *qui restrictive*, ‘at least,’ ‘that is to say’ (with *quidem*).
- e. *quin* = (abl. of *qui* + negative) non dubiumst *quin uxorem nolit filius*. 133
 hic nunc non dubitat *quin...neges*. 306
 (for *quominus* see II. f.)

V. With verbs of fearing (sometimes classed with final sentences).

- tum autem hoc timet ne *deseras* se. 225
 vereor ne quid Andria *apportet* mali. 46
 ut vim *queas* ferre. 230

VI. CONDITIONAL.

a. with *si, nisi*.

- (*primary*), *si illum obiurges...quid facias illi.* 103
sin eveniat...restat Chremes (indicative, an
 irregular consecution). 127
si senserit...dabit. 173
haud verear si in te sit solo situm. 229
neque postulem abs te ni ipsa res moneat. 401
 (*historical*), *quid facerem si rescivissem.* 213
si id scissem numquam huc tetulissem pedem.

b. with the 'if'-clause (Protasis) suppressed: also called potential.

- cerneres.* 96
diceret. 99
ubivis facilius passus sim. 163
qui scire posses? 26
ita facillume...laudem invenias. 39

NOTE. Terence employs indicative for subjunctive in conditional sentences.

- si non astu providentur...dabunt.* 168
quod si fit pereo. 204

Under this head may be classed

c. sentences of comparison with *tamquam, quasi*.

- quasi illa tua sit.* 399
quasi ego...rogem. 616
quasi non tibi renunciata sint. 354
quasi tu huius indigeas patris. 650

VII. ORATIO OBLIQUA.

a. oblique statement (in dependent clauses).

- velle...ostendi quam sis callidus.* 157
quicquid peperisset decreverunt tollere. 179
si se ames. 485

b. oblique question (or exclamation).

- exspecto quid *velis*. 7
 scis ut iusta *fu*erit servitus. 10
 cognosces...quid facere in hac re te *velim*. 23
 quae *sit* rogo. 85
 observes filium quid *agat*. 131
 sciam numquid...*afferat*. 195
 quid *fiat* vide. 288
 reviso quid *agant*. 305
 paulum interest...ex animo *facias*, an de
 industria (double question). 585
 quid obstat cur non verae *fiant*? 64

c. with verbs of fearing, timeo quorsum *evadas*. 88

- vereor quid *siet*. 194
 timeo quorsum *accidat*. 217
 verebar quorsum *evaderet*. 136

NOTE. Terence frequently makes no distinction between dependent and independent questions, introduced by such words as *dic*, *vide*, &c.

- dic, quid *est*. 18
 vide num *indicat*. 644

VIII. DEPENDENT on another subjunctive.

- ut consumat nunc quum nil *obsint* doli. 121
 quantum *queam* ut maturem. 418
 evenit ut quod *sim* nactus mali...rescisceres.
 723
 quem optem cui *narrem* 718, where *nar-*
rem is also subj. after *qui* as IV. a.

PA 6755 A6 1883

TERENCE

SCENES FROM THE ANDRIA OF
TERENCE

40004294 CURR HIST

* 000028839827 *

DATE DUE SLIP

AUG 1 1989

